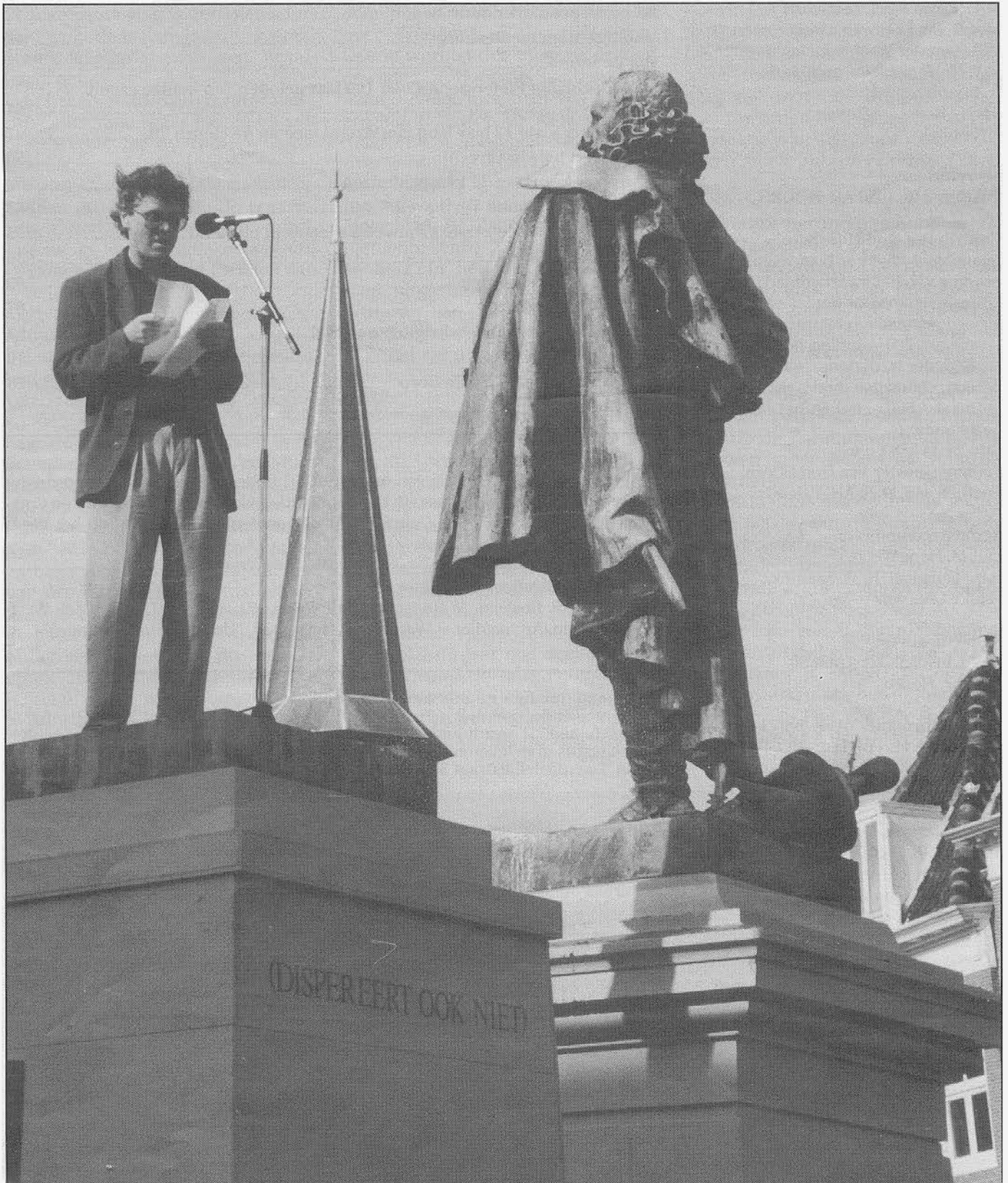


# OUD HOORN

KWARTAALBLAD VAN DE VERENIGING OUD HOORN

15e jaargang nr. 2, 15 juni 1993



*In dit nummer:*

- Standbeeld J.P. Coen 100 jaar geleden onthuld
- Hoorn-huis in Utrecht
- De eerste vrouwelijke lector in ons land was een Hoornse
- Hoornse schilders in de 17e eeuw

# Nel de Beer viste 12 jaar lang met Arend mee op de Hoorn 20

Peter Dorleijn

(Slot) Van de grote verscheidenheid aan vissoorten die de Zuiderzee kende, bleef na de afsluiting weinig over. De IJsselmeervisserij dreef en drijft in eerste instantie op de palingvangst, daarnaast vormen snoekbaars en baars een voornaam aandeel in de aanvoer. Vroeg in het voorjaar houden enkelen zich bovendien bezig met de spieringvangst. Bot, vóór 1932 zo'n belangrijk volksvoedsel, zwemt weliswaar nog steeds rond in het IJsselmeer, maar is nu helemaal uit de gratie bij de consument.

Toch hebben de De Beers direct na de oorlog nog een jaar of twee, drie om bot gevist. "Van half oktober tot de kerstdagen zo'n beetje, als de hoekwantvisserij afgelopen was. Toen was d'r ook niet zoveel snoekbaars en die bot bracht nog wel wat op. Zo'n vijftig, zestig cent per pond en we vongen zo'n beetje duizend pond in de week." De visserij vond plaats bij de Afsluitdijk, met Den Oever als tijdelijke thuishaven. Het viswants bestond uit staande netjes, zogenaamde zijdenetten naar het materiaal waar ze van gebreed waren.

Jan de Beer had nog een beug liggen die hij voor 1932 gebruikte en die nu weer van pas kwam. "En 'n parkje of tien heb m'n ome toen nog

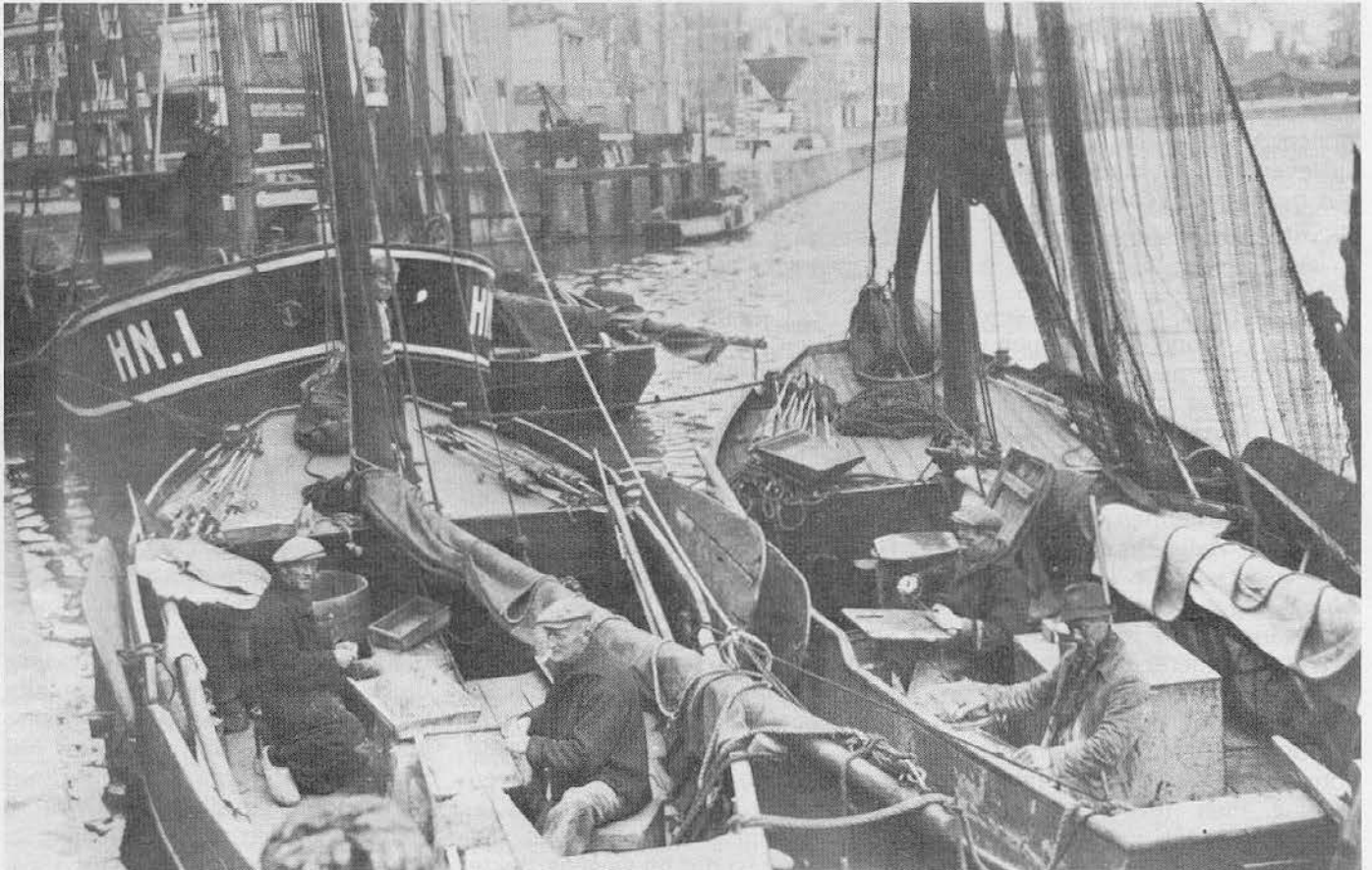
gebrejen, die woonde op Wieringen en viste niet meer."

Over het beëindigen van deze visserij zegt Arend de Beer: "We zouden 't vierde jaar weer d'r heen gaan en toen wazze d'r zoveel wolhandkrabben! Vingen we d'r zo'n twintig in 'n perkje. We hadden twee schot gedaan en toen zei m'n vader: 'Hier kenne we wel uitscheije, want ze vreten alles op'. En ja, de prijs ging ook zakken en toen hebben we 't niet meer gedaan." Vanaf dat moment hield men zich 's winters bezig met de snoekbaarsvisserij. Eerst met sleepnetten en na het verbod ervan aan het eind van de jaren vijftig - "dat is 't eerste wat verboden werd" - met staande netten.

Oud Hoorn publiceert in dit nummer het slot van het artikel over de Hoorn 20, "de spekbak" van de familie De Beer. De eerste aflevering stond afgedrukt in het maart-nummer 1993. De toen genoemde Hendrik Schuffel (eigenaar van de HN20 in 1944) heette niet Hendrik, maar Herke. Zoon en kleinzoon van deze Schuffel dragen ok de voornam Herke, laat Betty Visser-Hoogendoorn uit Sijbekarspel ons weten.

"Dat slepen was wel mooi werk, maar d'r was nooit zoveel mee te verdienen. De eerste week dat je slepen ginge, had je 'n goeie week. En de tweede week ging ook nog wel. Maar d'r wazze zoveel slepers - Volendammers, Urkers, Enkhuizers, die kwammen hier ook - dat met 'n week of drie was 't op. Je viste altijd met acht netten de man, maar we hadden d'r wel twintig. We hadden twee beugen: 'n vlakke (ondiepe) en

Aan boord van twee schouwen wordt het hoekwant voor de vangst van paling in orde gebracht





'n diepe. Die netten wazze vijftwintig meter lang en 'n meter of drie diep."

Het is aan dit snoekbaarsslepen te danken dat mast, zwaarden en het complete tuig nog bij de schouw aanwezig zijn. In tegenstelling tot het vissen met hoekwant en staande netten, waar de motor steeds meer het werk van de zeilen overnam, gebeurde het slepen nog geheel op windkracht. Ook een andere, tweedehands mast werd in verband hiermee op de schouw gezet. Toen het slepen verboden was, verdwenen de zeilen geleidelijk van boord. "In 't eerst hadden we nog wel de giek en 't zeil aan boord; de fok was d'r al gauw af. Als we spiering kullen mosten, dat dee je toen meestal met z'n tweeën, trok je 't zeiltje d'r bij. Die ouwere mensen wazze dat zo gewend. Met halen en schieten soms ook wel. 'Zet die motor maar af en zet 'n stukkie zeil op, dan gaat ie ook wel en 't kost niks'. Zo ging 't. Maar ja, je moest altijd weer hijsen en zakken, dat later zei ik wel es: 'Zouwen we dat zeil d'r niet af doen?' Die motor draaide toch, of kon draaien, en zoveel kostte die olie toen niet."

Na het verbod op de sleepnetten richtten de De Beers zich volledig op de snoekbaarsvisserij met staande netten. Alleen in de gesloten tijd voor de snoekbaarsvangst, van 15 maart tot, eerst 1 juni en later 1 juli, moesten (en moeten) zij tijdelijk overschakelen op de palingvisserij met hoekwant. "Meest ging je 1 juni weer met de snoekbaarsvisserij beginnen. Maar ja, dan was 't niet altijd even best en als je 'n paar weken bezig was, schee je d'r wel es uit om te gaan hoeken."

### 1962-heden

Nadat de zeilen van boord verdwenen waren, stond de weg open voor verdere modernisering. Deze zouden weliswaar het oorspronkelijke karakter van het schip aantasten, maar de arbeid zeer vergemakkelijken. "M'n vader is in '62 ziek geworden en toen hebben we 'm verbouwen laten. Vader is er zelf niet meer in geweest dat 'ie klaar was." De aanpassingen behelsden een verhoging van het boeisel rondom met zo'n 30 centimeter, het mee omhoog brengen van de plecht en het plaatsen van een buiskap boven de bun. Bij deze verbouwing, uitgevoerd door scheepswerf Groot in Edam, verving men tevens de houten plecht door één van ijzer. In verband met zijn rugklachten liet

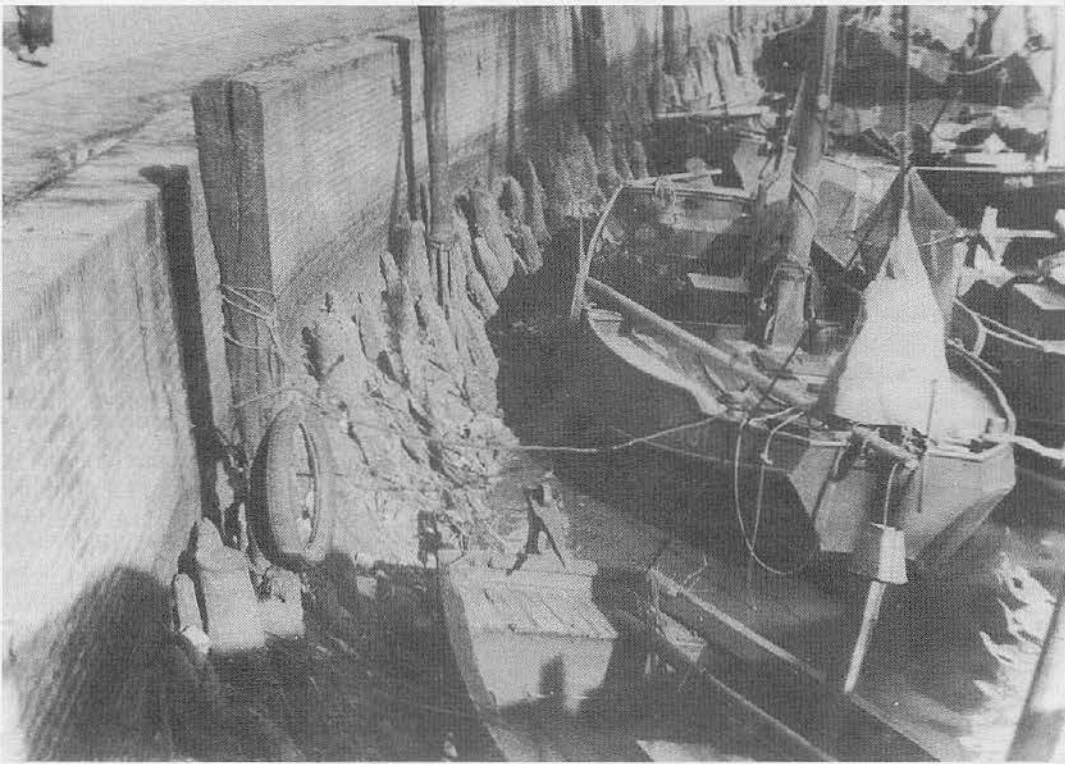


Arend de Beer (foto Peter Dorleijn)

Arend een paar jaar later ook nog het oorspronkelijke houten roer vervangen door een ijzeren dat, doordat het helemaal onder water blijft, minder klappen van de golven geeft.

Het achteruitgaan en overlijden van zijn vader stelde Arend de Beer voor het probleem hoe het bedrijf voort te zetten. Jan de Beer voelde kennelijk in 1962 zijn einde al naderen toen hij op 25 mei een brief schreef aan de Inspecteur der Visserijen, met het verzoek zijn IJsselmeervergunning over te schrijven op Arend.<sup>5)</sup> "Zijn zoon heeft 18 jaren met hem gevist. De reden van dit verzoek is, dat hij wegens ziekte

niet meer in staat is de visserij uit te oefenen." (Deze laatste zin is door een ambtenaar aangekruist). Had Jan de Beer het allemaal niet zo keurig geregeld voor zijn dood, dan had zijn weduwe nog recht gehad op Zuiderzeesteun, bleek later. Ondanks bemoeienissen van tal van personen, volgde er steeds een afwijzing op de verzoeken om 'geldelijke tegemoetkoming'. Het bemanningsprobleem dat door de ziekte en het overlijden van zijn vader ontstond, loste Arend op zeer ongewone wijze op: zijn vrouw Nel stapte aan boord. Er zijn vrijwel geen andere gevallen in de visserij bekend dat een vrouw meehielp in het bedrijf. Van eind 1961 tot 1964,



*Eb in de haven, schepen op de bodem. Het IJsselmeer was nog Zuiderzee. (foto Peter Dorleijn)*

het jaar waarin hun oudste zoon Jan geboren werd, visten zij samen, en niet voor het laatst.

"Toen is kleine Henkie de Vries, die was 'n jaar of veertien en zat op de ambachtschool, bij me aan boord gekomme; ik denk van '63 tot '68.<sup>6)</sup> In dat jaar kreeg ik 't in mijn rug, 'n hernia en moest geopereerd worden." Er volgde een periode waarin de schouw door diverse zetschippers bevaren werd, er moest ten slotte toch brood op de plank komen. Eerst was dat Henk de Vries met een jongen uit Bovenkarspel als knecht. Vervolgens twee Enkhuizeners, Meindert Schuitemaker en zijn zwager Jaap Bijlsma.

"Daar kon ik eerst geen vergunning voor krijgen, dat die mensen voor me vissen mochten. Ik ben nog naar Amsterdam geweest, ik zeg: 'Ik heb geen uitkering, niks, en zelf kan ik niet'. Volgens hen zou ik toch nooit meer kunnen vissen, maar omdat dokter Reinders schreef: 'daar valt niet over te oordelen', heb ik 'm per slot toch gekregen."

Een armblessure noopte ook Schuitemaker om met vissen te stoppen en opnieuw moest een oplossing gevonden worden. "Toen kwam Henk de Vries 'n keer op visite, die had vakantie en die zei: 'Zullen we es proberen?' Ik zei: 'Zak ik weer in mekaar, dan zak ik in mekaar' en stapte aan boord. Ik knapte wel aardig op, maar we waren al in 'n paar jaar niet naar zee geweest. Dat was in '71."

Nel: "Toen ben we weer met z'n tweetjes begonnen. Met 'n slechte dag bleven we thuis en als 't goed was, gingen we." Arend voegt daar aan toe: "Later ging 't vrij goed, viste ik niet minder dan 'n ander."

Zo'n twaalf jaar lang visten ze samen op de schouw. 's Morgens in alle vroegte naar zee om de netten te halen, leeg te maken en weer te schieten. Tijdens het hoekwantvissen was het halen, aaskuilen en vervolgens weer de beug geaasd in zee brengen. Bijna onopgemerkt kwamen ze weer binnen en schoten in 'hun' hoekje bij 't Schippershuis aan de wal. Om zijn rug te sparen sjouwde zij de manden met vis de wal op. Een schoolvoorbeeld van emancipatie, want Nel beheerst alle kneepjes van het vak, zoals overleggen van het hoekwant, boeten en zoveel meer.

Merkwaardigerwijs heeft niemand daar toentertijd enige aandacht aan besteed, geen interview in krant of tijdschrift, niks van dit alles."

Zelf vindt Nel het allemaal heel gewoon wat ze deed, niks om ophef over te maken. Het kwam voort uit pure noodzaak: "Henk de Vries die wou wel met Arend varen. Maar omdat hij toen al twee keer geopereerd was aan die rug..., zo'n knecht moet 'n vast loon hebben en met die sociale lasten ben je dan al 'n grote portie kwijt. Als Arend 'n slechte dag had, gingen we niet, maar met 'n knecht moest je."

Een en ander was ook mogelijk om-

dat oma De Beer bij hen inwoonde. "Die was al in '63 in huis gekomen en die paste later op de jongens."

Arend: "In 't voorjaar zag ze d'r wel tegenop, als we weer beginnen moesten." Zij: "Dan begon 'ie heen en weer te lopen en docht ik: 'Och jeempie, 't is weer zo-ver'. En als ik bij 't Kleine Gat die moeders met hun kinderen in 't plantsoen zag zitten, dan had ik d'r wel es moeite mee. Maar eenmaal op 't water had ik 'r geen erg meer in. Ik was alleen bang als 'ie dicht aan de kant kwam, daar hield ik niet van." Hij: "Snoekbaars moet je wel es stijf op de wal vangen, en als 't lagerwal was, dan ging dat niet zo makkelijk allemaal.

Dan zei ik: 'Als je vastloopt dan stap je d'r uit en ga je naar de wal toe. Maar ze was handig hoor, dee niks voor 'n ander onder."

Hoewel de zoons Jan en Arend ieder een vak leerden - de één timmerman, de ander kok - en daar enige tijd in werkzaam waren, trok de visserij uiteindelijk meer. Jan, de oudste, kwam als eerste aan boord en zei tegen zijn moeder: "Blijf jij maar thuis". 'n Paar jaar later kreeg vader Arend hetzelfde te horen toen Arend jr. zich bij zijn broer voegde. De jongens wilden graag op een wat groter schip overstappen en kochten in 1986 de St 1, 10,5 meter lang en uitgerust met een 120 PK motor. Het 'rooie scheepje', zoals de De Beers het schouwtje betitelen, kwam voor de wal. Eerst wilde Arend niks van verkopen weten, maar ook al ligt een schip stil, het onderhoud gaat door. Dat werd op den duur te bezwaarlijk en daarom kwam het scheepje te koop.

#### Noten:

- 1) Peter Dorleijn, 'Van gaand en staand want', deel I, 42.
- 2) Peter Dorleijn, 'Van gaand en staand want', deel I, 188-189.
- 3) Dit archief berust bij de Stichting voor het Bevolkingsonderzoek in de drooggelegde Zuiderzeepolders te Lelystad.
- 4) Peter Dorleijn, 'Van gaand en staand want', deel I, 177.
- 5) Archief Rijksdienst ter Uitvoering van de Zuiderzeesteenwet.
- 6) Henk de Vries is nu eigenaar van een Noordzeekoter (HD 70).